

РОЗДІЛ 3

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

УДК 378.147

ПАРШУК С. М.

м. Миколаїв, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розглядається проблема ціннісного ставлення майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності, а також професійно значущі особистісно ціннісні якості, які формують ціннісне ставлення до професійної діяльності. Інноваційний характер життя потребує постійного оновлення знань, освоєння нових видів праці, підвищення освіченості та кваліфікації персоналу. Також порушується питання сутності загальнолюдських і національних цінностей, духовної культури особистості, її зв'язки з різними видами людської діяльності. Важливим стає питання підготовки конкурентоздатних фахівців, котрі свідомо ставляться до професії.

Ключові слова: інновації, цінності, ціннісне ставлення.

Постановка проблеми. Вища школа сьогодні в Україні переживає процес модернізації, який спрямований на входження до Європейського простору, сучасне суспільство функціонує в умовах ринкової економіки, що пов'язано з постійними реформами. Ускладнюється спосіб життя людей, змінюються ціннісні орієнтації, професійні уподобання, мотиви трудової діяльності. Інноваційний характер життя потребує постійного оновлення знань, підвищення освічено-

сті та кваліфікації. Це викликає необхідність підготовки конкурентоздатних майбутніх педагогів, котрі свідомо ставляться до професійної діяльності. Тому потрібні нові підходи до організації навчально-виховного процесу у педагогічних навчальних закладах, де створювалися б умови для формування ціннісного ставлення до обраної професії. Вважаємо, що від розв'язання цієї проблеми залежить успішність професійної підготовки майбутніх учителів.

Аналіз публікацій та досліджень. Аналіз наукових праць дозволяє стверджувати, що проблема цінностей та ціннісних орієнтацій достатньо повно розкрита у вітчизняній та зарубіжній науці. У сучасній практиці широко досліджується проблема підготовки майбутнього вчителя (О. Дубасенюк, І. Бех, І. Зверева, А. Кривчук та ін.) Методологічні засади виховання духовних цінностей у студентів педагогічних закладів знайшли своє відображення у працях В. Андрущенко, І. Зязюна, Л. Губерського, М. Євтуха, В. Кременя та інших, професійна підготовка фахівців у вищій школі М. Галузиський, Б. Євтух, Б. Коротяєв, М. Лещенко, В. Лозова, М. Мойсеюк, В. Паламарчук, О. Пехота, В. Струманський, О. Романовський, О. Савченко, Л. Товжнянський, розробка та впровадження педагогічних технологій професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема педагогів В. Безпалько, В. Гузеєв, В. Кларін, С. Сисоєва, проблеми організації і управління навчально-виховним процесом у вищій школі О. Дубасенюк, Г. Васянович, А. Нісімчук, педагогічній майстерності вчителя І. Зязюн, В. Семиченко, Є. Барбіна, проблема педагогічної творчості С. Сисоєва, Т. Сущенко, професійна підготовка учителів за кордоном Н. Абашкіна, Т. Кошманова, Л. Пуховська, вплив ціннісних орієнтацій на формування професіоналізму майбутнього вчителя вивчали Осипова Т., Савченко Л., Деркач А.; психологічні аспекти особистісно-діяльнісного підходу до навчально-виховного процесу Г. Балл, І. Бех, В. Войтко, О. Киричук, Г. Костюк, С. Максименко, В. Рибалка, В. Романець, Т. Яценко. Теоретико-методологічну розробку сутності загальнолюдських і національних цінностей, духовної культури особистості, її зв'язків з різними видами людської діяльності здійснили такі вчені: М. Бахтін, М. Бердяєв, В. Соловйов, В. Розанов та інші. З огляду на можливість формування ціннісного ставлення до педагогічної професії в майбутніх учителів початкових класів у комплексі нами було проаналізовано педагогічні технології (О. Пехота, А. Нісімчук, О. Падалка, та ін.).

Мета статті – обґрунтувати необхідність використання інноваційних педагогічних технологій у процесі формування ціннісного ставлення майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності, а також формування в учнів молодших класів ціннісних якостей у процесі навчання в школі.

Виклад основного матеріалу. Як свідчить аналіз наукової літератури, поняття «ціннісне ставлення» вчені пояснюють, зокрема, відображенням в свідомості особистості важливості

оволодіння науковими теоріями з визначених дисциплін, у високій оцінці поданої навчальної інформації для загальної та професійної підготовки та у глибокому пізнавальному інтересі до неї, у прагненні використовувати засвоєні знання на практиці [1, с. 186; 2, с. 43]. Е. Аришина підкреслює, що ціннісне ставлення людини до професії спирається на фахову та моральну самосвідомість, що спонукає її проявляти активність в оволодінні професійними знаннями, вміннями та навичками. На думку дослідниці, актуальність проблеми формування ціннісного ставлення студентів до фахової діяльності посилюється також необхідністю підвищення соціальної та творчої активності майбутніх фахівців, впровадженням у різні галузі професійної праці інноваційних процесів та досягнень науково-технічного прогресу [2, с.47]. Вказане потребує застосування антропоцентричного та культурологічного підходів у навчально-виховному процесі вищого педагогічного навчального закладу.

Значний інтерес для нашого дослідження має також наукова позиція М. Кейв стосовно того, що ціннісне ставлення студента до професійної підготовки являє собою системне поєднання таких компонентів: смислового-зорієнтований на визначення кожною особою цілей вивчення фахових дисциплін і персонального сенсу у засвоєнні цього навчального матеріалу; когнітивного-спрямований на оволодіння студентами фаховими знаннями (поняттями, теоріями тощо), усвідомлення майбутніх професійних обов'язків; та емоційно-оцінного-передбачає відчуття особистістю позитивних емоцій, морального задоволення від занять з фахових дисциплін та своїх успіхів на цих заняттях, від усвідомлення важливості засвоєних знань і умінь для майбутньої фахової діяльності; діяльнісно - вольового - стимулює студентів до прояву активних вольових зусиль у професійному самовдосконаленні, подолання труднощів на цьому шляху, забезпечення повноцінної професійно-особистісної самореалізації [3, с. 224].

На підставі аналізу літератури нами було виділено два підходи до визначення сутності професійно-педагогічних цінностей: діяльнісний і особистісний. З позиції діяльнісного підходу, сутність педагогічної освіти розглядалась як підготовка майбутнього фахівця, при цьому передбачалось, що педагогічна діяльність викликає не тільки розвиток відповідних професійних здібностей, умінь і навичок, але й впливає на своєрідність психічних процесів, формує окремі функціональні професійні риси характе-

ру, цінності. Методологія особистісного підходу (Б. Афанасьєв, А. Асмолов та інші) визначили специфіку педагогічної освіти як особливої сфери соціально-педагогічної практики суспільства, крізь призму якої відбувається реалізація індивідуальних особливостей особистості, смислових утворень, цінностей. Безумовно, професійні цінності є складовою професійної діяльності, а також важливим чинником її успішного здійснення.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки домінує підхід до визначення професійних цінностей як рис особистості – таких, які забезпечують успішний перехід із системи університетського навчання до успішної професійної діяльності. Цінності, що визначають ставлення до професії, які виникають на основі різних видів винагороди професійної діяльності з боку суспільства; цінності, які утворюються на базі різних особливостей тієї або іншої професії; вищі цінності, які використовують у суспільстві для регуляції ставлення до професії. Професійно-педагогічні цінності як складні утворення відображають різні форми взаємодії суспільного та індивідуального в особистості майбутнього вчителя початкової школи, які формуються під впливом об'єктивної дійсності шляхом оволодіння професійними знаннями, вміннями і навичками. На підставі цього суб'єкт реалізує засвоєні професійні цінності, зіставляючи їх зі своїми інтересами, потребами, переконаннями. Зміст і цілі життя молодого фахівця залежать від того, які саме цінності увійдуть до його свідомості.

Цінності в структурі особистості майбутнього фахівця початкової школи – системоутворююче ядро в професійній діяльності та внутрішньому житті людини. Наявність професійних цінностей забезпечує відповідальне ставлення до майбутньої діяльності, спонукає до творчого пошуку, удосконалює в свідомості студента умовну модель майбутньої професійної діяльності, яка слугуватиме орієнтиром у професійному саморозвитку.

Формування професійно-педагогічних цінностей спирається на взаємозумовлені зміни в емоційно-вольовій та інтелектуальній сферах особистості, які стимулюють розвиток самосвідомості, виконують регулятивну функцію.

Процес формування професійно-педагогічних цінностей можна зобразити в вигляді структури, яка складається з двох компонентів: людина в світі цінностей займає відповідну позицію; у здійсненні своїх цілей вона керується ціннісною орієнтацією, яка визначає ціннісне

ставлення до особистості. Результатом такого процесу є формування професійних ідеалів. За конкретних умов «руху» до ідеалу майбутній фахівець за допомогою особистісно-сформованої системи показників визначає мету, яка і конкретизує ідеал в норму, тобто переходить від стратегічного образу до конкретного проекту, що можна назвати професійно-педагогічними цінностями.

Сучасне суспільство вимагає від професіонала компетентності, яка значною мірою базується на системі цінностей, що є у людини. Цінності впливають на розвиток мотивації, визначають педагогічну позицію і є важливим компонентом професійно-педагогічної спрямованості особистості. Це активізувало процес проведення дослідження, метою якого було виявлення рівня сформованості ціннісного ставлення майбутніх фахівців початкової ланки до професійної діяльності в умовах Болонських реформ.

Для дослідження були відібрані дві групи респондентів. Першу групу становили студенти 1-го курсу Інституту педагогічної освіти (49 осіб), другу – студенти 4-го курсу Інституту педагогічної освіти (49 осіб). Загальна кількість респондентів у першій і другій групах становила 98 осіб.

Експериментальні дані були одержані за допомогою бесіди. У процесі дослідження усвідомлення майбутніми фахівцями початкової ланки освіти професійно-педагогічних цінностей, було виявлено, що для всіх учасників експерименту характерне таке смислове утворення, як «професійна цінність».

Усвідомлення професійно-педагогічних цінностей студентами було виявлено здебільшого на низькому рівні у першій групі 38,8%, та на середньому рівні у другій групі – 57,1%. На питання «Чи плануєте у майбутньому працювати педагогом?» серед студентів Інституту педагогічної освіти ми отримали такі дані: у першій групі «так» – 24,5%; «ні» – 38,8%; «не знаю» – 32,7%; «інше» – 4%; у другій групі «так» – 34,6%; «ні» – 30,6%; «не знаю» – 30,8%; «інше» – 4%. Результати свідчать про те, що значна частина респондентів із першої групи вступила до Інституту педагогічної освіти, не плануючи працювати вчителями. Причинами такого стану опитувані назвали: вступили разом із подругою, чи за компанію, за бажанням батьків, аби отримати будь-яку вищу освіту. Тому необхідно у подальшому посилити роботу з формування ціннісного ставлення до обраної професії, сприяти професійному самовизначенню студентів-першокурсників. Окрім обов'язкових курсів

педагогіки і психології, спеціальні та факультативні курси з цих предметів, якщо вони є, відвідують менше половини респондентів. Отже, слід активніше залучати студентів до вказаних форм роботи, що буде покращувати процес формування ціннісного ставлення до майбутньої професії. Отже, ми отримали підтвердження наявної закономірної динаміки ефективності формування ціннісного ставлення до професійної діяльності у студентів-майбутніх учителів початкової школи.

Професійно-педагогічні цінності майбутніх фахівців початкової школи – це комплекс інтеграційних утворень особистості, які виявляються у вибіркового ставленні до різних видів навчальної діяльності залежно від рівня засвоєння нею досвіду, загальноприйнятих цінностей. Результати проведеного дослідження дозволяють стверджувати, що професійно-педагогічні цінності, будучи засвоєними і визнаними, виявленими в суб'єктно-особовій діяльності, сприяють становленню професіоналізму і педагогічної майстерності майбутнього вчителя початкової школи.

Загалом систему професійно-педагогічних цінностей сучасного вчителя можна представити у вигляді тривимірної моделі. Перший вимір включає три компоненти: когнітивний, емоційний та дійовий; другий вимір містить цінності: екзистенціальні, моральні, політичні, екологічні, естетичні, художні; третій вимір – особисті (доброта, любов, турбота, воля, самобутність, краса), професійно-педагогічні (терпимість, розуміння, громадськість, відповідальність, творчість, гармонія), соціально-культурні (гуманізм, альтруїзм, патріотизм, природа, культура, мистецтво).

Таким чином, характеристика системи педагогічних цінностей уможливує розкриття змісту педагогічної культури, одним із компонентів якої доречно вважати ціннісні якості як складові ціннісного ставлення до професійної діяльності у структурі особистості вчителя.

Сучасним студентам необхідно стати активними учасниками соціального і духовного перетворення країни. Специфіка формування професійних цінностей у майбутніх педагогів полягає в тому, що цей процес відбувається в умовах розширення соціальної самостійності та ініціативи молоді. Це зумовлює критичне осмислення досвіду попередніх поколінь, формує нові уяв-

лення про своє професійне майбутнє, призводить до переоцінки цінностей, оскільки нова ситуація в суспільстві змінює і традиційне ставлення до педагогічної професії.

Як свідчить аналіз наукових публікацій, поняття «ціннісне ставлення» трактується вченими неоднозначно. Так, на думку дослідників, ціннісне ставлення можна визначити: як відображення міри значущості для людини деякого об'єкта, що визначається її потребами, вираженими у формі інтересу чи мети, як внутрішню позицію особистості, в якій відображається зв'язок між нею та певним об'єктом, який здатний задовольняти її потреби.

Ураховуючи, що ціннісне ставлення значною мірою детермінує спрямованість поведінки та професійної діяльності фахівця, багато науковців висловлюють думки про необхідність формування у студентів ціннісного ставлення до майбутньої професії. Так, ціннісне ставлення особистості до певних предметів навчання відображається в усвідомленні важливості оволодіння науковими теоріями з визначених дисциплін, у високій оцінці поданої навчальної інформації для загальної та професійної підготовки та у глибокому пізнавальному інтересі до неї, у прагненні використовувати засвоєні знання на практиці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування ціннісного ставлення майбутніх учителів до професійної діяльності є складним процесом, який має розвивати їх значущість на рівні індивідуальних потреб і цілей. Необхідна виважена робота в цьому напрямку. Дана проблема потребує подальшого дослідження, зокрема аналізу методики використання та систематизації інноваційних технологій, що використовуються при підготовці майбутніх учителів початкових класів.

Література

1. Акиншина О. Н. Научно-педагогические условия формирования ценностного отношения студентов к учебно-познавательной деятельности / О. Н. Акиншина. — Липецк, 2001. — 186 с.
2. Аришина Э. С. Формирование ценностного отношения у студентов вуза к профессиональной деятельности / Э. С. Аришина. — Магниторск, 2004. — 179 с.
3. Вязникова Л. Ф. Ценности в образовании // Педагогика / Л. Ф. Вязникова. — 2002. — № 4. — С. 43—56.
4. Крижко В. В. Аксиологичний потенціал державного управління освітою / В. В. Крижко. — К. : Освіта України, 2005. — 224 с.

СВЕТЛАНА ПАРШУК**ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ
У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ**

В статье рассматривается проблема ценностного отношения будущих учителей начальных классов к профессиональной деятельности, а также профессиональной значимые личностно-ценностные качества, которые формируют ценностное отношения к профессиональной деятельности. Инновационный характер жизни требует постоянного обновления знаний, освоения новых видов труда, повышения образованности и квалификации персонала. Также поднимается вопросы сущности общечеловеческих и национальных ценностей, духовной культуры личности, её связи с разными видами человеческой деятельности. Важным становится вопросы подготовки конкурентноспособных специалистов, которые сознательно относятся к профессии.

Ключевые слова: инновации, ценности, ценностные качества.

SVETLANA PARSHUK**INNOVATIVE APPROACHES TO THE FORMATION OF VALUABLE ATTITUDE AT FUTURE
TEACHERS OF PRIMARY SCHOOL**

The article discusses the main components forming pedagogical culture of the future teachers of primary school, as well as professionally important personal qualities, which form the axiological attitude of future primary school teachers to professional activities. Also raises the question of the essence of universal and national values, the spiritual culture of the person, its connection with various types of human activity. That's why we need new approaches to organize the educational process in educational institutions which would create the conditions for valuable attitude to the chosen profession. We consider that the success of future teachers training depends on the solution of this problem. Values are multi dimensional, holistic formation which reproduces specific sphere of relations between the subject and the object in terms of goals, interests and needs of the individual; objective significance of the subject to the object and visa versa and foresees creative reconstitution of the object's values by the subject. Qualitative realization of a positive attitude formation to the teaching profession involves the setting of the appropriate objectives: increasing the prestige and authority of the teacher in the world today, improving the training of future teachers, creating the conditions for the valuable attitude formation to the profession and the introduction of innovative approaches. Assuming the objectives which we want to achieve during the formation of valuable attitude to the teaching profession, the main tasks can be defined: development and implementation of mechanisms for the formation of valuable attitude to the teaching profession; orientation on the teacher as an individual; establishment of the effective staff involving system; young professionals adaptation; formation of the multilevel system of training and re-training of teachers. Therefore, the usage of innovative technologies in educational process helps to form student's valuable attitude to the teaching profession. It requires a balanced work in this direction. This problem needs further research, in particular, the analysis of operation theory and the arrangement of innovative technologies which are used during the preparation of future primary school teachers. Innovative process has a complex structure: activity-structure (with motives, goals, objectives, forms, methods, results), subjective (teachers, scientists, experts, officials of education), level structure (local, regional, national), meaningful (the creation of educational product), management (planning, organization, management, control) and organizational structure (diagnostics, practical phase, synthesis).

Keywords: innovation, values, valuable relation.

Подано до редакції 14.12.13